

Nr 268.

Av herr **Åqvist**, *angående utbytande av vittneseden mot en i högtidlig och bindande form angiven försäkran eller förklaring.*

Redan vid 1903 års riksdag väcktes av herrar G. Lindgren i Islingby och Hugo Segerdahl motioner i syfte att få till stånd utredning huruvida och i vad mån ed skulle kunna utbytas mot en i annan högtidlig och bindande form på heder och samvete avgiven förklaring, ävensom i vad mån en omarbetning av i 17 kap. rättegångsbalken befintliga stadganden om lydelse av ed och ordningen för dess avläggande skulle kunna äga rum. Dessa motioner ledde emellertid då ej till något resultat genom att första kammaren avslag desamma trots lagutskottets positiva hemställan.

I motion vid 1909 års riksdag upptog herr Edvard Wavrinsky samma spörsmål, och denna gång biföll riksdagen motionen samt beslöt att i skrivelse den 27 april 1909 till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, dels i vilka fall edgång må kunna utbytas mot en i annan högtidlig och bindande form avgiven försäkran, dels ock huru formen för edgång bör förändras, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, som därav kunde föranledas.

Kungl. Maj:t överlämnade denna skrivelse — jämte mycket annat — till den 1911 tillsatta processkommissionen, som i sitt 1926 avgivna betänkande ifråga om vittneseden yttrade, att »någon befogad invändning synes ej kunna framhållas mot att ersätta de nuvarande bestämmelserna med en föreskrift om rätt för vittne, som på grund av sina åsikter i religiöst hänseende hyser betänklighet mot att avlägga eden, att i stället avgiva en högtidlig försäkran på heder och samvete att tala sanning. Förutsättningarna för edens utbytande mot försäkran synas enligt nu gällande regler vara alltför begränsade, och med hänsyn till att uppskov vid förhandlingen måste undvikas, kan prövningen ej längre överlämnas åt Konungen utan bör tillkomma rätten, där vittnesförhöret skall äga rum.»

I propositionen nr 80 vid 1931 års riksdag angående huvudgrunderna för en rättegångsreform uttalade föredragande departementschefen följande vid frågan om vittneseden.

»Rätten att utbyta eden mot en högtidlig försäkran bör emellertid i lag fastställas och prövningen torde, till undvikande av omgång och tidsutdräkt, böra överlämnas åt den domstol, vid vilken vittnet skall höras.»

Denna uppfattning delades av det särskilda utskott, som behandlade propositionen, samt även av riksdagen.

I princip uttalade man sig alltså för ett bibehållande av vittneseden men med rätt att efter prövning få utbyta densamma.

När undertecknad nu tager upp frågan om vittneseden så sker det ur delvis andra synpunkter än dem, som motiverade Wavrinskys motion, även om vad denne anförde ännu äger sin fulla kraft. Fortfarande är för många människor ett besvärjande av liv och själ till Gud och ett anropande av hans hjälp för att tala sanning ett profanerande av hans heliga namn. Det torde förhålla sig så inte bara hos religiösa människor utan över huvud hos allvarliga människor med en mera allmän kulturell och social inställning. Den hänsyn, som måste tagas till sådana personers uppfattning, som på grund av sin religiösa inställning ej vilja gå eden, har även genom praxis visats, i det de av Kungl. Maj:t erhållit tillstånd att efter prövning få utbyta eden mot högtidlig försäkran.

Undertecknad anser emellertid att tiden nu skulle vara mogen för en ytterligare reform ifråga om i varje fall vittneseden. I vår tid griper rättvisans maskineri in på ett mycket större område än förr, vilket medför att fler människor komma som vittnen inför domstolarna. Erfarenheten visar även, att en mängd förseelser numera äro av den art, att det är synnerligen svårt för människor att lämna noggranna upplysningar om vad som faktiskt skett. Uppfattningen hos vittnen om vad som faktiskt hänt och skett synes ju vara ganska olika, och det kan väl sägas, att en domare numera med långt större kritik än tidigare för sig själv nagelfar ett vittnesmål innan han faller sitt utslag. Särskilt har människans bristande förmåga att klart återge vad som faktiskt skett kommit till uttryck i de numera så vanliga bilmålen, där det allra klarast visat sig, att två eller flera personer icke ha samma uppfattning. Detta behöver ej gälla så subtila frågor som uppskattande av en hastighet utan frågor om huru t. ex. två förare manövrerat vid ett kollisionstillfälle.

Under sådana omständigheter måste den bristande överensstämmelsen mellan under ed avgivna vittnesmål för de personer, som inkallats som vittnen, framstå som pinsam, i all synnerhet som de var för sig ha den uppfattningen, att hans eller hennes uppfattning om händelseförloppet är den riktiga. Det gäller här ej nedsättande av några religiösa känslor, utan varje människa har rätt att framlägga sin uppfattning utan att han skall behöva känna obehag, om han i ett eller annat avseende misstagit sig.

Det kan även ifrågasättas, om man ej genom vittnesedens ersättande med en högtidlig försäkran skulle lättare kunna få fram vittnen mot vad nu ofta är fallet. De ovan angivna synpunkterna utgöra säker-

ligen för många människor ett hinder då det gäller att uppträda som vittnen.

Undertecknad tror att rättvisans vårdare skulle ha stor nytta av den nuvarande vittnesedens utbytande mot annan lämplig i högtidlig och bindande form avgiven försäkran, och rättssäkerheten skulle säkerligen ej därför behöva lida.

Givetvis måste emellertid de sanktioner, som nu finnas i strafflagen mot mened, bibehållas och lämpas efter en sådan försäkran.

Arbetet med processreformen synes taga en ansenlig tid i anspråk, och säkerligen kan detsamma ej på länge beräknas vara fullföljt så långt, att här berörda område blir behandlat av riksdagen. Undertecknad har därför tillåtit sig att separat upptaga frågan om vittneseden och hemställer under återopande av vad ovan anförts,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om skyndsamt utredning angående sådana förändringar i gällande bestämmelser i rättegångsbalken och strafflagen, att den nuvarande vittneseden må efter prövning av domstol kunna utbytas mot en i högtidlig och bindande form avgiven försäkran eller förklaring samt att Kungl. Maj:t för riksdagen framlägger förslag härom.

Stockholm den 21 januari 1937.

Ernst Åqvist.

I motionens syfte instämma

C. G. Tengström.

Axel Bäckström.
